

Carbo-kódex a neten

Örömmel jelenthetem be, hogy egy újabb digitális közkinccs született: mostantól a világhálón hozzáférhető az Akadémiai Könyvtár Kézirattárában őrzött corvina, a Carbo-kódex digitalizált változata. A kódex on-line verziójának finanszírozását az MTA Könyvtára saját forrásból oldotta meg.

Gondolatok a digitalizálásról

Évek óta érvényes a magyar digitális tartalom bővítésének imperatívusza. *Content is King* – A tartalom a király, így fogalmazták meg bölcsen már több mint egy évtizede, a web kisgyermekkorában, a technikai háttér megszilárdulása után azt a központi gondolatot, hogy az Internet valódi, átütő sikeréhez elengedhetetlen a tartalommal való benépesítése. S igaz ugyan, hogy növekszik a hálózaton elérhető magyar és magyarországi tartalom, de riasztó, hogy kibertéri betelepítési tempónk még a felzárkózó új EU-tagok között is kullog a többiek után. S még riasztóbb, hogy a végre előtérbe kerülő *minőségi* tartalom – gondolok itt a kulturális anyagok és a nemzeti örökség hatalmas forráskincsére – a webes bővülésen belül nem kap kellő hátszelet. Ennek oka részben az, hogy a közkinccsek őrzői, a közgyűjtemények, erősen korlátozott forrásokkal rendelkeznek, digitalizálási tevékenységük támogatása elégtelen, amúgy pedig a pályázati rendszerben többnyire ál-esélyegyenlőség érvényesül. Ezért különös fontosságú, ha a közgyűjtemények, könyvtárak még súlyos erőfeszítések árán is próbálnak megfelelni tulajdonképpeni feladatuknak. Ez a feladat ma már nemcsak a nemzeti közkinccsek, szellemi-fizikai kultusztergák, dokumentumgyűjtemények őrzése, karbantartása és hozzáférhetővé tétele.

Ez utóbbi, tehát a hozzáférhetővé tétel kötelezettsége szinte a felismerhetetlenségig megváltozott. Nemcsak a szolgáltatásjelleg erősödéséről, a használói igények kielégítésének új kívánalmáról van szó, hanem épp ennek a szol-

gáltatásnak az univerzálissá tételéről, magyarul a gyűjteményekbe zárt közkinccsek *digitális* közkinccsé transzformálásáról! Ezeknek elsőbbséget kell kapniuk a digitalizálási tevékenységen belül, hiszen példának okáért nem feltétlenül kell immár Budapestre – vagy a Vatikánba, a másik példány lelőhelyére – zarándokolnia annak a kutatónak, aki a Carbo-kódexet akarja tanulmányozni, a kódex nagyfelbontású online-változata a helyszíni szemlénél jóval mélyebb bepillantást tesz lehetővé. A hozzáférhetőség ilyenén távoli biztosításának feladatához azonban nagyságrendekkel nagyobb támogatási forrásokat kellene rendelni, a könyvtárak csak úgy tudnának megfelelni a rájuk háruló misszióknak.

Az alkotócsoport

Az általános töprengő gondolatsor után szólnunk végre tulajdonképpeni tárgyunkról, a „Carbo digitalis”-ről, annak konkrét megvalósulásáról és a megvalósítókról. Elsőként kell említeni *Rozsondai Marianne*-t, az MTAK Kézirattárának vezetőjét, aki az egész digitalizálási projekt felelőse, irányítója volt. Bevezető tanulmánya rendkívül plasztikusan tárja föl a kódex történeti-paleográfiai hátterét. *Sajó Tamás*, a Studiolum Kiadó igazgatója a filológiai, szakmai munka mellett az internetes kiadást készítette, annak angol és olasz változatát is. Egyébként ez már Sajó Tamás második sikeres együttműködése az MTA Könyvtárával, hiszen az ő közreműködésével készült Pápai Páriz Ferenc peregrinációs emlékkönyvének digitális változata (elérhető az MTAK honlapjáról – <http://www.mtak.hu> – a Digitális gyűjtemény menüpont alatt, illetve közvetlenül ezen a címen: <http://ppf.mtak.hu/index.htm>).

A latin nyelvű kódex magyar fordítása Kazinczy Gábor nevéhez fűződik (1863), a latin átírását pedig a fiatalon, 33 évesen elhunyt tehetséges tudós, Ábel Jenő végezte 1880-ban. A digitális változat megteremtésénél a fordítás és az átírás összevetését *Véber János* (MTAK) végezte, *Antonio Bernat Vistarini* pedig a spanyol válto-

zatot hozta létre. Az illusztrációk fotóit *Láng Klára* (MTAK) készítette.

A Carbo-kódex

Lodovicus Carbo olasz humanista nyolcvan oldal terjedelmű, antikva rotunda betűkkel készült, egyszerű külsejű pergamenkódexe Mátyás király dicső tetteiről szóló dialógus. Keletkezése 1473 és 1475 közé tehető, mivel a Vitéz János-féle összeesküvés után készült (a dialógus egyik szereplője ugyanis Ernuszt Zsigmond, aki a kegyvesztett Janus Pannoniust követte a pécsi püspöki székben), ugyanakkor Mátyás Beatrixszel tervezett házasságát még nem említik (1476). Ernuszt a kódex megrendelésével talán háláját kívánta leróni Mátyásnak a kinevezésért, Carbo pedig, a dialógus másik szereplője, meghívást remélt jó Budavárba ettől a műtől. (Ezt nem kapta meg Mátyástól. Pedig a kódex kifejezetten szerény díszítésű és tartalma épp a királyhoz szóló eulógia, márpedig Mátyást közismerten nem az ornamentika, hanem a *tartalom* – lám, megint a *tartalom* – érdekelte a könyvekben... De könnyen lehet, hogy Mátyás éppen a tartalommal, a róla és apjáról szóló, illetve az alacsony származásával foglalkozó részekkel nem volt megelégedve.)

Carbo ismerte Janus Pannoniust, hiszen „padtársak” voltak Guarino Veronese ferrarai iskolájában. És itt jön egy másik érdekesség. A kódex másolójának a kiléte egészen a közelmúltig ismeretlen volt. Ennek a rejtélynek a feloldására 1997-ig kellett várni. Ekkor jött kutatni az MTAK-ba *Albinia C. de la Mare* angol

paleográfusnő, aki megvizsgálta a Carbo-corvinát, és azonosította az addig ismeretlen szkriptort a ferrarai Nicolaus Mascatinus személyében – amellet és nem melleleg néhány, Carbo kezétől származó emendálást is fölfedett. Fölmerült még egy izgalmas kérdés. Honnan való a kódexben Mátyásnak a szokásostól eltérő címere? A kódexben megfestett címer a Körömcébányán 1461 körül vert aranypénzen látható címerábrázolással egyezik meg. A Ferrarában tanuló magyar diákoktól kerülhetett egy ilyen aranypénz a másolóhoz.

A Carbo-corvina provenienciájáról itt csupán annyit, hogy valószínűleg – legalábbis egy ideig – Spalatóban, azaz Splitben őrizték. 1840-ben Gróf Teleki József, az Akadémiai Könyvtár alapítója, az Akadémia első elnöke vásárolta meg az intézmény számára.

A digitalizált Carbon még tartanak az utolsó simítások, egyelőre az alábbi direkt címen érhető el: <http://carbo.mtak.hu/>.

Bánhegyi Zsolt

*Ludovicus
Carbo
De divi Mathiae
rebus gestibus
dialogus*

A Magyar Tudományos
Akadémia Könyvtára
jelzete: K. 397

A Mátyás király dicső tetteiről írott corvina (1473-75 k.)
internetes facsimile kiadása Ábel Jenő latin átírásával (1880)
és Kazinczy Gábor magyar fordításával (1863)

Dr. Rozsondai Marianne
MTAK Kézirattára és Régi Könyvek Gyűjteményének vezetője
koordinálás, bevezető tanulmány, illusztrációk válogatása

Dr. Sajó Tamás
Studiolum Kiadó
latin átírás átnévezése, irodalmi jegyzetek, angol és olasz változat

Véber János
MTAK Kézirattára és Régi Könyvek Gyűjteménye
latin és magyar átírás összevetése az eredetivel, történeti jegyzetek

Dr. Antonio Bernat Vistarini
Universitat de les Illes Balears és Studiolum Kiadó
spanyol változat